

4. Platni bilans i spoljna trgovina

U 2022. godini deficit tekućeg računa iznosi 4,14 mlrd evra (6,9% BDP-a), što je znatno iznad nivoa iz 2021. od 2,27 mlrd evra (4,2% BDP-a). Posmatrano po pojedinim kvartalima 2022. godine, nivo tekućeg deficita je rezultat visokih vrednosti u prvoj polovini i znatno nižih u drugoj polovini godine. Viši tekući deficit u 2022. u poređenju sa 2021. godinom dominantno je rezultat rasta robnog deficita, i u manjoj meri rastom deficita na računu primarnog dohotka, dok je istovremeno došlo do rasta neto priliva na računu sekundarnog dohotka i na računu usluga. Spoljnotrgovinski tokovi, doznake i odliv dohodaka od kapitala povećani su usled svetske inflacije. Visoka vrednost robnog deficita je znatno iznad proseka u poslednjih deset godina, a povećanje je najvećim delom posledica rasta deficita u trgovini energentima. Izvoz robe je iznosio 26,9 mlrd evra, i za 28% je iznad prošlogodišnjeg, dok je uvoz dostigao 36,3 mlrd evra, i za 34% je viši od prošlogodišnjeg. Ovakav rast vrednosti izvoza i uvoza znatnim delom je posledica rasta svetskih cena – jedinična vrednost i izvoza i uvoza je viša od prošlogodišnje u sva četiri kvartala. Količnik izvoznih i uvoznih cena (indeks odnosa razmene) je u sva četiri kvartala ispod 100, ukazujući na pogoršane odnose razmene, što je delovalo u pravcu rasta spoljnotrgovinskog i tekućeg deficita tokom 2022. godine. Priliv po osnovu sekundarnog dohotka je značajan zbog veoma visokog neto priliva ličnih transfera – 4,6 mlrd evra, tj. 7,7% BDP-a, od čega su doznake radnika 3,7 mlrd evra, tj. 6,1% BDP-a. U 2022. zabeležen je izuzetno visok priliv kapitala, što je vodilo znatnom rastu deviznih rezervi. Neto priliv SDI je bio na veoma visokom nivou (4,3 mlrd evra, tj. 7,1% BDP-a) i za skoro petinu iznad prošlogodišnjeg. Istovremeno došlo je do porasta inostrane zaduženosti privatnog sektora, a u većoj meri javnog sektora i NBS, što se odrazilo na ubrzani rast spoljnog duga.

U 2022. deficit tekućeg računa 4,14 mlrd evra, tj. 6,9% BDP-a...

...znatno iznad nivoa zabeleženog u 2021. godini...

...u drugoj polovini godine osetno niži nego u prvoj polovini godine

Visoka vrednost robnog deficita iznad proseka u poslednjih deset godina...

...izvoz, uvoz, doznake i odliv dohodaka od kapitala povećani usled svetske inflacije

Spoljnotrgovinski i tekući bilans beleže visoke deficite u 2022. godini, mada su rezultati bolji u drugoj polovini godine. U 2022. godini na tekućem računu platnog bilansa ostvaren je deficit od 4,14 mlrd evra (6,9% BDP-a). Takav nivo tekućeg deficita je znatno iznad nivoa zabeleženog u 2021. godini od 2,27 mlrd evra (4,2% BDP-a). Posmatrano po pojedinim kvartalima 2022. godine, ostvareni nivo tekućeg deficita na nivou godine je rezultat relativno visokog nivoa u prvoj polovini (u proseku 10,5% BDP-a) i znatno nižih nivoa u drugoj polovini godine (u proseku 3,8% BDP-a).

Ovakav porast tekućeg deficita u 2022. u poređenju sa 2021. godinom rezultat je većim delom rasta robnog deficita (za čak 4,2 pp BDP-a, tj. sa 11,3% na 15,5% BDP-a), kao i, manjim delom, rasta deficita na računu primarnog dohotka¹ (za 1,1 pp BDP-a, tj. sa 3,9% na 5,0% BDP-a). Sa druge strane, istovremeno je došlo do rasta neto priliva na računu sekundarnog dohotka² (za 1,5 pp BDP-a, tj. sa 8,3 na 9,8% BDP-a) i na računu usluga (za 1,2 pp BDP-a, tj. sa 2,6% na 3,8% BDP-a, Tabela T4-1).

Tokom 2022. zabeležen je robni deficit od 9,35 mlrd evra, tj. 15,5% BDP-a, dok je ostvaren suficit na računu usluga od 2,32 mlrd evra (3,8% BDP-a). Time, u 2022. spoljnotrgovinski deficit je iznosio 7,04 mlrd evra, tj. 11,7% BDP-a (Tabela T4-1 i Grafikon T4-2).

Visoka vrednost robnog deficita je znatno iznad proseka u poslednjih deset godina, a povećanje je najvećim delom posledica rasta deficita u trgovini energentima. Izvoz robe je iznosio 26,9 mlrd evra (39% BDP-a), i za 28% je iznad prošlogodišnjeg. Uvoz je dostigao 36,3 mlrd evra (51% BDP-a), i za 34% je viši od prošlogodišnjeg. Ovakav rast vrednosti izvoza i uvoza znatnim delom je posledica rasta svetskih cena – jedinična vrednost izvoza i uvoza su povećane za 18,2% i 22,9%, respektivno. Količnik izvoznih i uvoznih cena (indeks odnos razmene) je tokom 2022. godine ispod 100, ukazujući na pogoršane odnose razmene. Na relativno visok suficit na računu usluga je povoljno uticao pre svega brz rast turističkih, informaciono komunikacionih i poslovnih

¹ Ova stavka u platnom bilansu obuhvata naknade za zaposlene, dividende, reinvestiranu dobit, kamate i druge dohotke od faktora proizvodnje.

² Ova stavka u platnom bilansu obuhvata doznake, donacije i druge vrste transfera.

Tabela T4-1. Srbija: platni bilans

	2020	2021	2022	2022			
				Q1	Q2	Q3	Q4
u milionima evra							
TEKUĆI RAČUN	-1.929	-2.266	-4.139	-1.532	-1.366	-404	-837
Roba	-5.201	-6.020	-9.353	-2.579	-2.739	-1.884	-2.152
Izvoz robe	16.079	21.018	26.913	6.150	6.822	6.816	7.126
Uvoz robe	21.280	27.038	36.266	8.728	9.560	8.700	9.278
Usluge	1.102	1.398	2.316	489	408	531	888
Prihodi	6.191	7.800	11.087	2.167	2.549	3.117	3.253
Rashodi	5.090	6.402	8.771	1.679	2.141	2.586	2.365
Primarni dohodak	-1.425	-2.058	-3.013	-522	-687	-753	-1.052
Prihodi	571	536	654	137	167	160	191
Rashodi	1.996	2.594	3.667	658	854	913	1.243
Sekundarni dohodak	3.595	4.414	5.912	1.079	1.652	1.702	1.479
Prihodi	4.346	5.294	7.189	1.349	1.943	2.099	1.799
Rashodi	751	880	1.277	269	291	397	320
Lični transferi, neto ¹⁾	2.859	3.310	4.622	807	1.247	1.423	1.145
od čega: Doznake radnika	2.121	2.511	3.669	618	1.012	1.217	821
KAPITALNI RAČUN- neto	-30	-25	-25	-3	-8	-6	-9
FINANSIJSKI RAČUN	-2.079	-2.122	-3.783	-1.611	-1.411	-156	-606
Direktne investicije	-2.938	-3.657	-4.306	-562	-935	-1.284	-1.525
Portfolio investicije	-1.624	-1.556	64	185	-98	-205	183
Finansijski derivati	87	32	-99	11	-36	-56	-17
Ostale investicije	2.125	440	-2.362	1.011	-658	-270	-2.446
Ostali vlasnički kapital	1	-2	-2	-2	0	2	-2
Gotov novac i depoziti	718	678	285	785	-437	-12	-51
Krediti	-454	-776	-3.369	-145	-652	-413	-2.159
Centralna banka	8	4	-986	0	0	0	-986
Depozitne institucije osim centralne banke	-477	-135	-112	161	-311	-144	182
Država	295	-484	-1.629	-118	-256	-155	-1.099
Ostali sektori	-280	-161	-642	-187	-85	-113	-256
Programi osiguranja i penzija i standardizovani garancijski programi	4	-30	0	0	0	0	0
Trgovinski krediti i avansi	1.856	1.329	724	374	431	153	-234
Ostala potraživanja i dugovanja	0	0	0	0	0	0	0
Alokacija SPV	0	760	0	0	0	0	0
Devizne rezerve	270	2.619	2.919	-2.256	316	1.659	3.200
GREŠKE I PROPUSTI- neto	-121	169	381	-76	-37	255	240
PRO MEMORIA							
u % BDP-a							
Bilans tekućih transakcija	-4,1	-4,2	-6,9	-11,8	-9,1	-2,6	-5,0
Bilans robne razmene	-11,1	-11,3	-15,5	-19,9	-18,3	-12,0	-12,8
Izvoz robe	34,4	39,4	44,6	47,4	45,7	43,4	42,5
Uvoz robe	45,5	50,7	60,1	67,3	64,0	55,4	55,3
Bilans robe i usluga	-8,8	-8,7	-11,7	-16,1	-15,6	-8,6	-7,5
Lični transferi - neto	6,1	6,2	7,7	6,2	8,4	9,1	6,8
BDP u evrima ²⁾	46.796	53.329	60.371	12.973	14.929	15.702	16.767

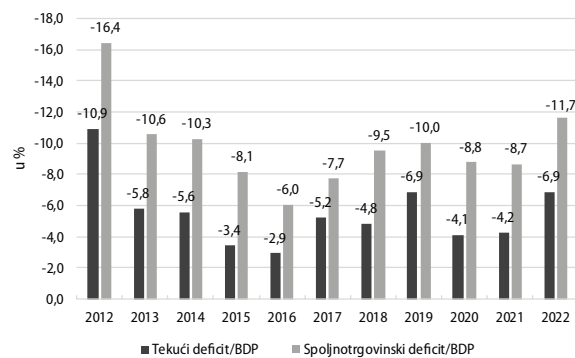
Napomena: Platni bilans Republike Srbije je usklađen sa međunarodnim smernicama sadržanim u Priručniku za izradu platnog bilansa br. 6 MMF-a (BPM6).

Izvor: NBS

1) Lični transferi predstavljaju tekuće transfere između rezidentnih i nerezidentnih domaćinstava.

2) Kvartalne vrednosti. Konverzija godišnjeg BDP u evro je urađena po prosečnom godišnjem kursu (prosek zvaničnih dnevnih srednjih kurseva NBS).

Grafikon T4-2. Srbija: tekući i spoljnotrgovinski deficit, 2012-2022

Izvor: NBS, QM

usluga³. Izvoz robe i usluga je u 2022. godini bio na nivou od 38 mlrd evra (63% BDP-a), a uvoz robe i usluga dostiže 45 mlrd evra (74% BDP-a), što predstavlja porast od, respektivno, 32% (9 pp BDP-a) i 35% (12 pp BDP-a), u poređenju sa odgovarajućim vrednostima u 2021. godini.

U 2022. neto priliv na računu sekundarnog dohotka iznosi 5,91 mlrd evra (9,8% BDP-u), od čega je neto priliv na računu ličnih transfera 4,62 mlrd evra (7,7% BDP-a), od čega od čega su 3,7 mlrd evra, tj. 6,1% BDP-a predstavlja neto priliv od doznaka radnika. Stoga, njihovo učešće u BDP-u je za

približno 1,5 pp BDP-a iznad odgovarajućih prošlogodišnjih nivoa, a na nivou rekordno visokih vrednosti iz 2018. godine (Tabela T4-1). Doznake obično imaju kontra ciklični karakter – u periodima globalnih kriza najčešće dolazi do rasta priliva ovih sredstava u zemljama primaocima, o čemu smo pisali u prethodnim brojevima *QM*-a. Dodatno, inflacija je uticala da je i iznos doznaka, kao i svih ključnih makroekonomskih pokazatelja, nominalno viši. Uz to, na iznos doznaka svakako ima uticaj i imigracija stanovništva koje je podstaknuto sukobom u Ukrajini. Zabeležen je neto odliv po osnovu primarnog dohotka od 3,01 mlrd evra (5,0% BDP-a), što je za 1,1 pp iznad prošlogodišnjeg neto odliva po ovom osnovu. Dominantan razlog za ovaj porast deficita primarnog dohotka su veći rashodi po osnovu dohotka od SDI, tj. značajniji su odlivi po osnovu povlaćanja dividendi u inostranstvo.

**Visok priliv kapitala
usled priliva SDI i
zaduživanja po osnovu
finansijskih kredita...**

**...visok rast deviznih
rezervi**

Ukupan neto priliv kapitala tokom 2022. bio je 6,68 mlrd evra⁴. Visok priliv kapitala je rezultat znatnijeg neto priliva po osnovu SDI i ostalih investicija, sa jedne strane, kao i neto odliva po osnovu portfolio investicija (kupovina državnih obveznica Srbije, od strane stranaca), sa druge strane (Tabela T4-1). Tokom 2022. neto priliv SDI je iznosio 4,3 mlrd evra, što čini 7,1% vrednosti godišnjeg BDP-a. U poređenju sa prethodnom godinom, neto priliv SDI je u 2022. godine viši za skoro 650 miliona evra (za 0,3 pp BDP-a). Time, deficit tekućeg računa je bio pokriven neto prilivom po osnovu SDI, što je slučaj od 2015. godine. Zaduživanje po osnovu ostalih investicija od 2,36 mlrd evra, neto, u najvećoj meri je posledica zaduživanja po osnovu finansijskih kredita (3,37 mlrd evra⁵, usled zaduživanja: države 1,63 mlrd evra, NBS 1 mlrd evra, privrede 642 miliona evra i banaka 112 miliona evra). Neto odliv zabeležen je na računu *Trgovinski krediti i avansi* (od 724 miliona evra) i *Gotov novac i depoziti* (285 miliona evra). Tokom 2022. godine devizne rezerve su povećane za 2,92 mlrd evra.

**U Q4 2022. deficit
tekućeg računa 837
miliona evra, tj. 5,0%
BDP-a...**

**... na nižem nivou
posmatrano**

**međugodišnje i u odnosu
na prvu polovinu 2022.
godine...**

Tokom Q4 2022. godine deficit tekućeg računa iznosi 837 miliona evra, tj. 5,0% BDP-a. Time je tekući deficit za 119 miliona evra, tj. za 1,5 pp BDP-a ispod nivoa iz Q4 2021. godine (kada je iznosio 6,4% BDP-a, Tabela T4-1). Niži nivo tekućeg deficita u Q4 2022. u odnosu na Q4 2021. godine prvenstveno je posledica porasta suficita po osnovu usluga (za 2,4 pp BDP-a) i, u manjoj meri, smanjenja deficita robne razmene (za 0,5 pp BDP-a). Istovremeno, došlo je do porasta deficita na računu primarnog dohotka (za 1,4 pp BDP-a), dok je učešće suficita sekundarnog dohotka u BDP-u gotovo nepromenjeno.

**Niži nivo tekućeg deficita
međugodišnje posledica
porasta suficita po
osnovu usluga**

U Q4 2022. tekući deficit od 5,0% BDP-a viši je u poređenju sa prethodnim kvartalom, ali je ispod nivoa iz prve polovine godine (Q1: 11,8%, Q2: 9,1%, Q3: 2,6%). Spoljnotrgovinski deficit u Q4 iznosi 1,26 mlrd evra, tj. 7,5% BDP-a i za 2,9 pp BDP-a je ispod vrednosti iz Q4 2021. Robni deficit iznosi 2,15 mlrd evra, tj. 12,8% BDP-a. To je apsolutno za oko 170 miliona evra više, ali relativno za 0,5 pp BDP-a iznad nivoa iz Q4 2021. godine. Suficit na računu usluga u Q4 dostiže 888 miliona evra (5,3% BDP-a) i znatno je iznad prošlogodišnje vrednosti iz Q4 – za 462 miliona evra, tj. za 2,4 pp BDP-a.

Tokom Q4 izvezeno je robe u vrednosti od 7,13 mlrd evra, dok je uvoz u ovom periodu iznosio 9,28 mlrd evra. To je, respektivno, iznad vrednosti iz istog perioda prethodne godine za 21,5% i 18,2%.⁶ Ipak i uvozni i izvozni tokovi su krajem 2022. godine bili pod uticajem usporavanja kako eksterne tražnje (usled usporavanja privredne aktivnosti u zemljama EU), usporavanja domaće privredne aktivnosti, ali i pada svetskih cena.⁷ Izvoz robe u BDP-u je za 3,0 pp iznad nivoa iz Q4 godinu dana ranije, dok je učešće uvoza u BDP-u istovremeno poraslo za 2,5 pp. Pri tome, pokrivenost uvoza izvozom je i dalje na uobičajenom nivou od 77%. Desezonirani podaci u Q4 odnosu na Q3 2022. ukazuju da je izvoz viši za 5%, dok uvoz stagnira (Grafikon T4-3). U poređenju sa Q2 2022, izvoz je viši za 10%, a uvoz niži za 5%.

⁴ 7,06 mlrd evra sa računom *Greške i propusti*.

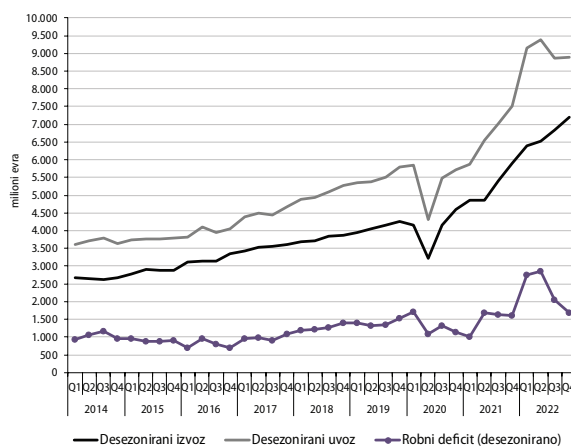
⁵ Deo dodatnog zaduživanja predstavlja kredit od Ujedinjenih Arapskih Emirata, kao i povlaćenje dela sredstava odobrenih u okviru stendbaj aranžmana s MMF-om, v. *Izveštaj o inflaciji*, februar 2023. g., str. 44.

⁶ Podaci NBS za uvoz i izvoz robe razlikuju se od podataka RZS-a (u narednim sekcijama *Izvoz i Uvoz*, u nastavku teksta) jer ne uključuju robu na doradi (v. Okvir 1 o izmeni metodologije obračuna Platnog bilansa u QM37). Stoga postoji određena razlika u nivoima izvoza i uvoza, kao i stopama rasta, u zavisnosti da li je izvor podataka NBS ili RZS.

⁷ V. deo Privredna aktivnost u ovom broju *QM*-a.

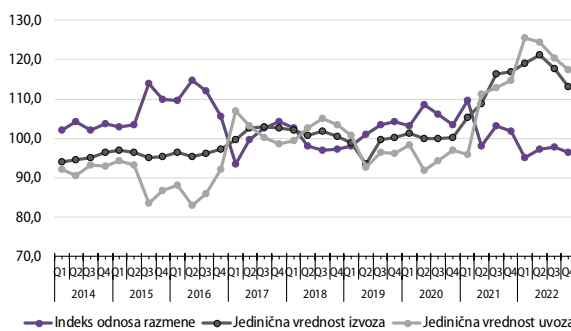
Pogoršanje odnosa razmene, kao i u prethodnim kvartalima 2022. godine

Grafikon T4-3. Srbija: desezonirani izvoz i uvoz, kvartalno, 2014-2022

Izvor: NBS, RZS, QM

Grafikon T4-4. Međugodišnji indeksi odnosa razmene, 2014-2022

Izvor: RZS, QM

Veoma visok priliv kapitala i osetni porast deviznih rezervi

Ostvaren je znatan priliv SDI (1,53 mlrd evra, neto, tj. 9,1% BDP-a), izrazito visok priliv po osnovu ostalih investicija (2,45 mlrd evra, neto - pri čemu je 2,2 mlrd evra neto zaduživanje po osnovu finansijskih kredita, od kojih je 1 mlrd evra zaduživanje države). Sa druge strane je do neto odliva kapitala na računu portfolio investicija došlo od 183 miliona evra. Tokom Q4 zabeleženo je osetno povećanje deviznih rezervi NBS od 3,2 mlrd evra.

Izvoz

Izvoz je u 2022. godini iznosio 27,6 mlrd evra, za 26,3% viši nego u 2021. godini

Ostvarena vrednost izvoza u 2022. godini iznosi 27,6 mlrd evra, što je 26,3% iznad vrednosti zabeležene u 2021. godini. Tokom 2022. godini, međugodišnje posmatrano, izvoz i uvoz usporavaju rast u drugoj u odnosu na prvu polovinu godine, mada je kod uvoza to usporavanje dosta izraženije. Izvoz nakon rasta u Q1 od 29%, izvoz i u Q2 od 32%, beleži rast od 23% u Q3 i 19% u Q4 (Tabela T4-5). Usporavanje rasta vrednosti izvoza, a naročito uvoza, tokom druge polovine prethodne godine velikim delom je posledice pada svetskih cena proizvoda. Početkom 2023. izvoz ponovo blago ubrzava rast u poređenju sa krajem 2022, jer je u januaru 2023. 21% iznad vrednosti iz januara 2022. godine. Ovakva dinamika rasta domaćeg izvoza 2022. godine može se direktno dovesti u vezu sa usporavanjem rasta privredne aktivnosti naših najvažnijih spoljnotrgovinskih partnera – zemalja EU i regiona.

U Q4 2022. zabeležen je međugodišnji rast vrednosti izvoza kod svih grupa proizvoda, izuzev *Ostallog* (neklasifikovanog) *izvoza*. Zapravo, dinamika rasta ukupnog izvoza u najvećoj meri je određena dinamikom tri grupe proizvoda (sa najvećim učešćem u ukupnom izvozu):

8,404 mlrd evra sa računom *Greške i propusti*.

Izvozne i uvozna cene, iskazane u evrima, su tokom 2022. godine ostvarile visok rast. Uvozne cene su povećane za 22,9%, dok su izvozne cene porasle za 18,2%, ali je relevantno da su izvozne i uvozne cene opadale nakon prvog kvartala (videti Grafikon T4.4). Količnik izvoznih i uvoznih cena (indeks odnos razmene) je u Q4 2022. godine ispod 100, kao i u prethodna tri kvartala 2022. godine - ukazujući na pogoršanje odnosa razmene. Indeks u Q4 od 96,4 ukazuje da su odnosi razmene za 3,6% nepovoljniji nego u istom periodu 2021. godine (v. Grafikon T4-4). Pri tome, u Q4 jedinična vrednost i izvoza i uvoza je viša od prošlogodišnje, što je slučaj u sva četiri kvartala.

Neto priliv na računu sekundarnog dohotka iznosi 1,48 mlrd evra u Q4, tj. 8,8% BDP-a. Time je učešće neto priliva u BDP-u gotovo nepromenjeno u poređenju sa učešćem godinu dana ranije (Tabela T4-1). Od toga, priliv po osnovu ličnih transfera čini 6,8% BDP-a. Na računu primarnog dohotka evidentiran je deficit od 1,05 mlrd evra (6,3% BDP-a). Ostvareni deficit znatnije premašuje nivo iz Q4 2021. godine - za 327 miliona evra, tj. za 1,4 pp BDP-a.

U Q4 2022. zabeležen je veoma visok priliv kapitala od 3,80 mlrd evra⁸ (Tabela T4-1).

Usporavanje rasta kod Intermedijarnih proizvoda i Netrajnih proizvoda

Stabilan rast izvoza Kapitalnih proizvoda od 30% međugodišnje se nastavlja u januaru 2023. godine

Izvoz Energije ubrzava rast

Intermedijarnih proizvoda, Netrajnih proizvoda za široku potrošnju i Kapitalnih proizvoda. Izvoz intermedijarnih proizvoda je imao znatno usporavanje rasta iz kvartala u kvartal (respektivno od Q1 do Q4: 51%, 43%, 21% i 15%). Usporavanje u Q4 je primetno i kod Netrajnih proizvoda za široku potrošnju u odnosu na rast iz prethodnih kvartala 2022. godine (u Q4 rast od 14% međugodišnje, nakon stabilnog rasta od oko 25-28% u prethodna tri kvartala). Izvoz Kapitalnih proizvoda beleži i dalje bitan porast od 30% međugodišnje, što je na nivou rasta iz Q3, ali brže nego u prvoj polovini godine (Tabela T4-5).

Tokom 2022. izvoz Energije je beležio stope rasta od 67% u Q1 i 88% u Q2, zatim usporavanje u Q3 (međugodišnji rast od 14%) i ponovo ubrzanje rasta u Q4 (58% međugodišnje), da bi u januaru 2023. bio za 127% iznad januara 2022. godine. Imajući u vidu međugodišnji rast cene energije u evrima po kvartalima (respektivno 76%, 86%, 59% i 24%), izvezena količina energetskih proizvoda je u poređenju sa istim periodom 2021. godine 5% niža u Q1, nepromenjena u Q2, niža za 28% u Q3 i viša za 27% u Q4.

Tabela T4-5. Srbija: izvoz, međugodišnje stope rasta, 2021–2022

	Učešće u ukupnom izvozu u 2022	2021	2022	2022			2022		
				Q2	Q3	Q4	Q2	Q3	Q4
	u %	u milionima evra			u %				
Ukupno	100,0	21.858	27.605	6.914	6.823	7.148	32,0	22,7	18,7
Ukupno bez drum. vozila	96,9	21.076	26.758	6.679	6.625	6.915	33,1	23,0	18,7
Energija	5,5	864	1.506	270	212	343	87,7	13,8	57,6
Intermedijarni proizvodi	43,8	9.265	12.095	3.197	2.994	3.008	42,8	20,7	14,6
Kapitalni proizvodi	19,8	4.455	5.462	1.325	1.343	1.610	17,1	30,3	30,5
Kapitalni proizvodi bez drum. vozila	16,7	3.672	4.615	1.090	1.145	1.376	19,4	33,9	32,5
Trajni proizvodi za široku potrošnju	4,7	1.044	1.309	327	345	362	20,2	37,8	32,0
Netrajni proizvodi za široku potrošnju	20,5	4.612	5.673	1.359	1.523	1.499	26,0	28,5	13,6
Ostalo	5,7	1.619	1.560	437	406	327	17,2	-5,1	-7,3

Izvor: RZS

U 2023. očekujemo da će izvoz i dalje biti dominantno opredeljen kretanjem cena na svetskom tržištu, kao i kretanjem privredne aktivnosti u evropskim zemljama

Očekujemo da će važan faktor vrednosti domaćeg izvoza u 2023. godini – kao što je to bio slučaj i u 2022. godini – biti kretanje cena proizvoda na svetskom tržištu. Uz to, domaći izvozni rezultat će biti opredeljen ostvarenjima na polju privredne aktivnosti u zemljama evrozona i okruženja. Ukoliko se nastavi aktuelno usporavanje privredne aktivnosti u EU to se može odraziti nepovoljno na domaći izvozni rezultat u narednim kvartalima. Dodatno, realna aprecijacija dinara u odnosu na evro iz prethodnog perioda će se negativno odraziti na vrednost izvoza i u predstojećem periodu.

Uvoz

Uvoz 39,0 mlrd evra u 2022. godini...

Tokom 2022. godine uvezeno je robe u vrednosti od 39,0 mlrd evra (Tabela T4-6), što je iznad ostvarenog uvoza tokom 2021 za 34,8%. U prvoj polovini godine uvoz beleži veoma visok međugodišnji rast (48% u Q1 i 40% u Q2), dok usporava rast u drugoj polovini godine, mada je i dalje značajno iznad prošlogodišnjih nivoa (23,8% u Q3 i 18,9% u Q4). Usporavanje rasta uvoza u drugoj polovini godine znatnim delom je posledica usporavanja rasta vrednosti uvoza energije (nakon međugodišnjih stopa rasta uvoza energije od 291% u Q1 i 147% u Q2, sledi međugodišnji rast od 52% u Q3 i 45% u Q4), dok koga je došlo zbog pada cena energenata, ali i manjeg uvoza električne energije. Dodatno, usporavanje domaće privredne aktivnosti deluje u pravcu usporavanja rasta uvoza. U januaru 2023. se usporavanje rasta uvoza nastavlja, te je 12,5% iznad vrednosti iz januara 2022, velikim delom usled bitnijeg usporavanja rasta vrednosti energenata (međugodišnji rast 5,5%). Kako je izvoz na nepromenjenom nivou, dok uvoz beleži ovako izražen rast, početkom 2023. godine robni deficit se smanjuje.

...ostvaruje znatan međugodišnji rast od 34,8% velikim delom usled rasta svetskih cena

Evidentno usporavanje rasta uvoza tokom 2022 nastavlja se u januaru 2023...

Uvoz u Q4 2022. iznosi 9,87 mlrd evra, što je za 18,9% iznad vrednosti iz Q4 2021. godine. U odnosu na prethodni kvartal, ali i na prvu polovinu godine, sve proizvodne grupe (sa izuzetkom Netrajnih proizvoda za široku potrošnju) beleže usporavanje rasta uvoza (Tabela T4-6). Tokom

...usporavanje uvoza kod većine proizvodnih grupa, posebno Energenata

Q4 uvoz energije raste po stopi od 45% međugodišnje. Uvoz Intermedijarnih proizvoda beleži međugodišnje povećanje od 10,7% (nakon višeg međugodišnjeg rasta u Q3, a posebno u prvoj polovini godine). Uvoz Kapitalnih proizvoda je u Q4 2022. za 8,1% iznad vrednosti iz Q4 prethodne godine, dok je istovremeno uvoz Trajnih proizvoda za široku potrošnju zabeležio porast od 6,2%, a ostali uvoz za 29,5%. Za razliku od приметnog usporavanja rasta ovih navedenih proizvodnih grupa, jedini izuzetak je uvoz *Netrajnih proizvoda za široku potrošnju*. Uvoz ovih proizvoda beleži ubrzanje rasta od 24% međugodišnje, nakon međugodišnjeg rasta od 21-22% u prethodna tri kvartala (Tabela T4-6).

Tabela T4-6. Srbija: uvoz, međugodišnje stope rasta, 2021-2022

	Učešće u ukupnom uvozu u 2022 u %	2021	2022	2022			2022		
				u milionima evra			u %		
				Q2	Q3	Q4	Q2	Q3	Q4
Ukupno	100,0	28.935	39.009	9.924	9.036	9.866	40,0	23,8	18,9
Energija	17,5	2.914	6.823	1.518	1.116	1.335	147,3	51,7	44,8
Intermedijarni proizvodi	34,7	10.864	13.547	3.568	3.248	3.368	32,0	16,8	10,7
Kapitalni proizvodi	17,1	5.778	6.687	1.854	1.609	1.703	23,5	9,9	8,1
Trajni proizvodi za široku potrošnju	1,8	614	693	166	158	189	14,5	10,3	6,2
Netrajni proizvodi za široku potrošnju	14,9	4.677	5.825	1.390	1.378	1.701	21,6	21,6	24,1
Ostalo	13,9	4.088	5.434	1.428	1.527	1.570	45,3	47,1	29,5
Uvoz bez energije	82,5	26.021	32.186	8.406	7.920	8.531	29,8	20,7	15,6

Izvor: RZS

Uvezena vrednost energije u Q4 viša je za 45% međugodišnje, što predstavlja nastavak usporavanja rasta iz prethodna dva kvartala. Rast cena naftnih derivata u evrima u Q4 2022. godine iznosi 24% međugodišnje⁹, bitan deo ostvarenog rasta vrednosti uvoza energije posledica je porasta nivoa cena. Zapravo, kada se isključi porast cena energenata, kalkulacija ukazuje da su uvezene količine ovih proizvoda za 16% iznad prošlogodišnjih. To je dosta „racionalniji“ porast uvezene količina ovih proizvoda, za razliku od prve polovine godine, gde su, po isključenju rasta cena (u proseku za 80% međugodišnje) uvezene količine energenata bile za 123% više u Q1 i 33% više u Q2 u odnosu na iste kvartale 2021. godine.

**Problemi u poslovanju
domaćih javnih
preduzeća iz
energetskog sektora
važan faktor visokog
rasta vrednosti uvoza**

Globalna energetska kriza uslovlila je rast cena energenata, sa jedne strane, dok su prisutni problemi u domaćem elektroenergetskom sistemu uslovlili porast uvezene količina po veoma visokim cenama u prvoj polovini godine, sa druge strane. Zapravo, krajem 2021. i prvoj polovini 2022. godine je došlo do povećanog uvoza gasa (za potrebe proizvodnje električne energije), uglja i električne energije, kao i formiranje strateških zaliha energenata. Time, navedeni problemi u poslovanju domaćih javnih preduzeća iz energetskog sektora predstavljaju važan faktor visokog rasta vrednosti uvoza, i posledično rasta spoljnotrgovinskog i tekućeg deficita u 2022. godini, o čemu smo pisali u prethodnim brojevima QM-a.

**Cene i domaća
privredna aktivnost
važni faktori domaćeg
uvoza u 2023. godini**

Energetska kriza i rast cena energenata su imali dominantan uticaj na visoku vrednost domaćeg uvoza u 2023. godini. Uz to, domaći problemi vezani za javna preduzeća iz energetskog sektora su uticali na značajniji količinski uvoz u prvoj polovini 2022. godine, te na ukupnu uvezenu vrednost u ovoj godini. U 2023. godini kao neki od osnovnih faktora vrednosti uvoza će svakako biti kretanje cena uvezene proizvoda, kao i kao i nivo domaće privredne aktivnosti. Cene energije su početkom godine blago ispod prošlogodišnjih (9% u dolarima, 5% u evrima prema podacima Svetske banke i kalkulaciji autora). Dalje geopolitičke okolnosti će važno opredeljavati cenu energenata, tj. da li će se ona formirati na visokom prošlogodišnjem nivou ili iznad/ispod toga. Ukoliko se nastave trendovi pada cena energenata (tj. da su one u 2023. ispod visokih prošlogodišnjih), kao i da se nastavi usporavanje privredne aktivnosti iz Q4 2022. godine¹⁰, to bi se odrazilo na usporavanje rasta uvoza u 2023. godini. Efekat realne aprecijacije dinara prema evru će biti pozitivan na vrednost uvoza, tj. delovaće u pravcu njegovog porasta u budućem periodu.

⁹ Izračunavanje autora, na osnovu podataka Svetske banke o cenama nafte tipa Brent. Cene u dolarima su međugodišnje porasle za 11%.
¹⁰ V. deo Privredna aktivnost u ovom broju QM-a.

Spoljni dug

Spoljni dug iznosi 39,98 mlrd evra, tj. 68,4% BDP-a

Na kraju Q3 2022. spoljni dug iznosi 39,98 mlrd evra i čini 68,4% BDP-a¹¹. Time je spoljni dug tokom perioda januar–septembar uvećan za oko 3,5 mlrd evra, iako je njegovo učešće u BDP-u ostalo nepromenjeno (Tabela T4-7).

Rast spoljnog duga tokom prvih devet meseci 2022. posledica je zaduživanja privatnog i javnog sektora. Dodatno zaduživanje javnog sektora u ovom periodu iznosilo je 1,34 mlrd evra. Istovremeno, privatni sektor je uvećao inostrani dug za dodatnih 2,14 mlrd evra. Porast dugoročnog duga privatnog sektora (rast od 2,14 mlrd evra) najvećim delom je rezultat dodatnog zaduživanja privrede (od 1,39 mlrd evra), a samo malim delom i banaka (svega 72 miliona evra). Nivo kratkoročnog duga na kraju Q3 2022. godine je veći za 754 miliona evra u poređenju na stanje devet meseci ranije. Od toga, nivo kratkoročnog duga privrede i banaka je uvećan od početka januara do kraja septembra, respektivno, za 350 i 404 miliona evra.

U periodu od juna do septembra (u Q3) spoljni dug je uvećan za 1,68 mlrd evra. Pri tome, rast javnog duga je iznosio 753 miliona evra, dok je istovremeno zabeležen porast privatnog duga za 928 miliona evra. Od evidentiranog porasta spoljnog duga privatnog sektora, 569 miliona evra čini porast po osnovu dugoročnog duga, dok je kratkoročni dug za 359 miliona evra veći na kraju Q3 nego tri meseca ranije. Rast dugoročnog duga banaka iznosi 61 milion evra, dok je porast kratkoročnog duga 84 miliona evra od kraja juna do kraja septembra (Tabela T4-7).

Tabela T4-7. Srbija: dinamika kretanja spoljnog duga, 2018–2022

	2018	2019	2020	2021	2022		
					Mar.	Jun	Sep.
stanja, u milionima evra, kraj perioda							
Ukupan spoljni dug	26.662	28.254	30.787	36.488	36.947	38.295	39.976
(U % BDP-a) ⁴⁾	62,2	61,5	65,8	68,4	67,6	67,7	68,4
Javni spoljni dug ¹⁾	13.425	13.866	14.978	19.144	19.232	19.734	20.487
(U % BDP-a) ⁴⁾	31,3	30,2	32,0	35,9	35,2	34,9	35,1
Dugoročni	13.425	13.866	14.978	19.144	19.232	19.734	20.487
od čega MMF	0	0	0	0	0	0	0
specijalna prava vučenja	472	479	455	480	1.181	1.215	1.239
Kratkoročni	0	0	0	0	0	0	0
Privatni spoljni dug ²⁾	13.238	14.387	15.809	17.345	17.715	18.561	19.489
(U % BDP-a) ⁴⁾	30,9	31,3	33,8	32,5	32,4	32,8	33,3
Dugoročni	11.836	12.462	14.223	15.732	15.981	16.554	17.123
od čega banke	1.717	1.959	2.348	2.629	2.625	2.641	2.702
od čega privreda	10.109	10.490	11.859	13.082	13.334	13.890	14.399
od čega ostali	11	14	17	21	22	23	22
Kratkoročni	1.401	1.925	1.585	1.612	1.734	2.007	2.366
od čega banke	1.346	1.445	1.473	1.356	1.416	1.676	1.760
od čega privreda	55	479	112	256	317	331	606
Neto spoljni dug ³⁾ , (u% BDP-a) ⁴⁾	35,9	32,4	37,0	37,6	41,4	41,6	40,2

Napomena: Spoljni dug Republike Srbije obračunava se po principu „dospelog duga“, koji obuhvata iznos duga po glavnici i iznos obračunate kamate koja nije plaćena u momentu ugovorenog dospeća.

Izvor: NBS, QM

1) Spoljni dug javnog sektora Republike Srbije obuhvata dug države (u koji je uključen dug Kosova i Metohije po kreditima koji su zaključeni pre dolaska misije KFOR-a, neregulisan dug prema Libiji i klirinški dug prema bivšoj Čehoslovačkoj), Narodne banke Srbije, lokalne samouprave, fondova i agencija koje je osnovala država i dug za koji je izdata državna garancija.

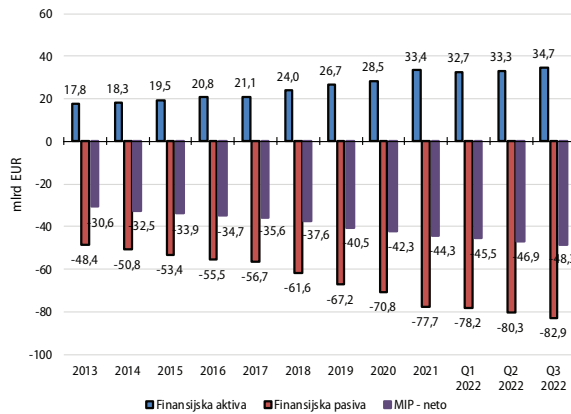
2) Spoljni dug privatnog sektora Republike Srbije obuhvata dug banaka, preduzeća i ostalih sektora, za koji nije izdata državna garancija. Spoljnim dugom privatnog sektora nisu obuhvaćeni krediti zaključeni pre 20. decembra 2000. po kojima se ne vrše plaćanja (1040,5 miliona evra, od čega se 470,8 miliona evra odnosi na domaće banke, 569,7 miliona evra na domaća preduzeća).

3) Ukupni spoljni dug umanjten za devizne rezerve NBS.

4) Koristi se zbir vrednosti BDP-a posmatranog kvartala i prethodne tri kvartalne vrednosti BDP-a.

¹¹ Izvor podataka za spoljni dug i međunarodnu investicionu poziciju je NBS, a poslednji raspoloživi podaci se odnose na kraj septembra 2022. godine.

Grafikon T4-8. Srbija: neto međunarodna investiciona pozicija, u mlrd EUR

Izvor: NBS

Napomena: Neto finansijska pasiva prikazana kao negativna vrednost na grafikonu.

Međunarodna investiciona pozicija

Na kraju septembra 2022. godine u Srbiji međunarodna investiciona pozicija (MIP)¹² iznosi 48,3 mlrd evra, kao neto rezultat finansijske pasive od 82,95 mlrd evra i finansijske aktive od 34,68 mlrd evra (Grafikon T4-8). U poređenju sa krajem 2021. godine MIP je uvećana za 1,33 mlrd evra, usled porasta aktive za 1,36 mlrd evra i pasive za 2,69 mlrd evra.

Osnovne stavke finansijske pasive na kraju septembra 2022. iznose: SDI 48,92 mlrd evra, portfolio investicije 8,90 mlrd evra, a krediti 21,15 mlrd evra. Time je tokom prvih devet meseci 2022. godine zabeležen porast SDI od 1,47 mlrd evra, portfolio investicija od 239 miliona evra i kredita od 692 miliona evra.

¹² Međunarodna investiciona pozicija zemlje (MIP) obuhvata finansijsku aktivu (imovinu) i pasivu (obaveze) koje imaju međunarodni karakter. Ona predstavlja razliku strane finansijske aktive u našem posedu (devizne rezerve, naše direktne i portfolio investicije u inostranstvu, odobreni krediti inostranstvu i dr.) i strane finansijske pasive u Srbiji (strane direktne i portfolio investicije, dugovi prema inostranstvu i dr.). Zemlja je neto kreditor ukoliko su njena potraživanja i imovina u inostranstvu veća od strane imovine u zemlji i dugova prema inostranstvu.

Međunarodna investiciona pozicija iznosi 48,3 mlrd evra na kraju Q3 2022